

Verdere reductie van aantal arbeidsongevallen lijkt mogelijk

D.J. Klein Hesselink
T.D.P.J. van den Berg

ISBN = 15274

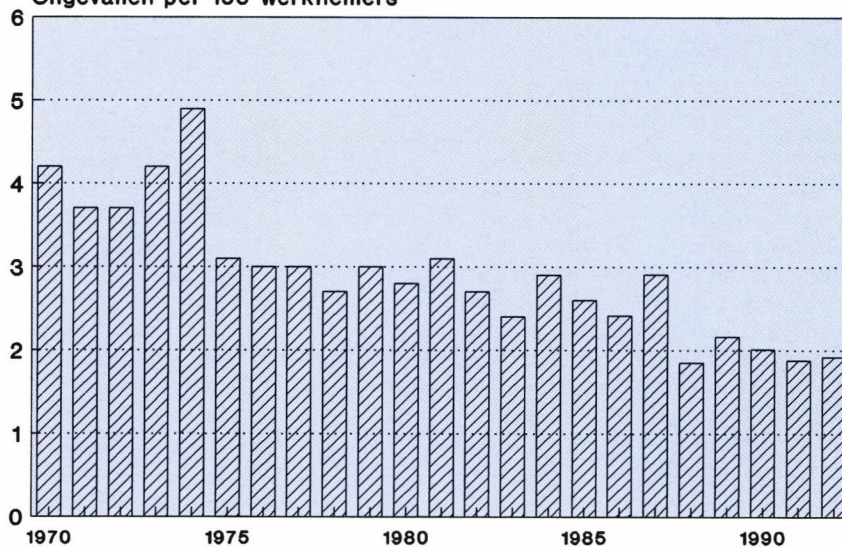
In veel bedrijven en bedrijfstakken spelen arbeidsongevallen een bescheiden en vaak ondergeschikte rol. Er lijkt nauwelijks een reden te bedenken om zich intensief met deze problematiek bezig te houden; het aantal ongevallen is in veel organisaties tot een minimum beperkt en ook het ziekteverzuim ten gevolge van arbeidsongevallen draagt in de meeste organisaties summier bij aan het totale ziekteverzuim.

Ook uit de gegevens van de NIA-Arbeidsongevallenregistratie blijkt dat arbeidsongevallen in het bedrijfsleven een beperkte rol spelen. In deze registratie wordt het gemiddeld verzuim in bedrijven en instellingen ten gevolge van arbeidsongevallen niet eens in percentages, maar in promillages berekend. In 1991 bijvoorbeeld was het verzuimpromillage ten gevolge van arbeidsongevallen 1,3 (Klein Hesselink, et al, 1992). Ten opzichte van een gemiddeld ziekteverzuimpercentage in bedrijven van 8,7% in datzelfde jaar (Van Nieuwland, 1992) draagt het verzuim door arbeidsongevallen dus voor slechts een zeer gering deel bij aan het totale verzuim in organisaties. Ook uit de cijfers van de Diagnose-statistiek Bedrijfsverenigingen (CBS, 1993) blijkt dat het verzuim als gevolg van arbeidsongevallen een gering deel van het totale verzuim beslaat. In 1990 maakte het aantal bedrijfsongevallen (inclusief bedrijfsverkeersongevallen) 1,25% uit van het totaal aantal verzuimgevallen. Al met al geen cijfers om ongerust over te worden.

Reductie

De vraag kan daarom gesteld worden wat nog interessant is aan bedrijfsongevallen in Nederland. Het antwoord daarop is dat ontwikkelingen rondom het voorkomen van bedrijfsongevallen binnen bedrijven en instellingen een goede indicatie kunnen geven van ontwikkelingen rondom het bedrijfsveiligheidsbeleid. Verwacht kan worden dat de effecten van een succesvol bedrijfsveiligheidsbeleid in de loop van een aantal jaren gevolgd zullen worden door een daling van het aantal arbeidsongevallen. Omgekeerd kan men concluderen dat met de huidige lage incidentie van bedrijfsongevallen er in Nederland sprake is van een doorgaans goed opgezet bedrijfsveiligheidsbeleid.

Ongevallen per 100 werknemers

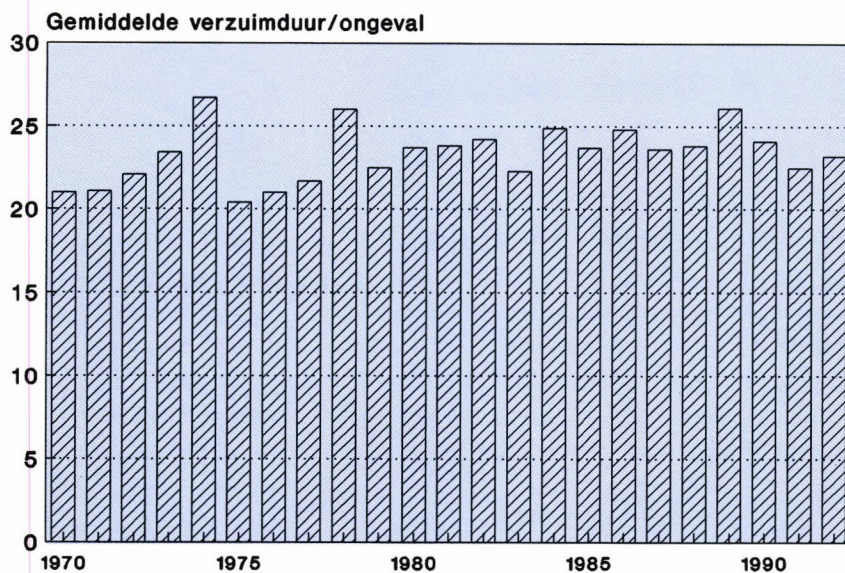
Figuur 1: Frequentie van arbeidsongevallen per 100 werknemers

Een andere vraag die gesteld kan worden is of nog een verdere reductie van het aantal arbeidsongevallen te bereiken is. Figuur 1 geeft een overzicht van het aantal arbeidsongevallen per 100 werknemers, zoals dat vanaf 1970 via de NIA-Arbeidsongevallenregistratie geregistreerd is. Tot aan 1988 is in deze grafiek een daling van het aantal arbeidsongevallen per 100 werknemers te zien. De daling stopt na 1988, waarna de ongevals cijfers op een min of meer constant niveau blijven.

Het is echter niet zo dat ontwikkelingen in de aantallen bedrijfsongevallen alleen een indicatie geven van het bedrijfsveiligheidsbeleid. Van Beeck en Mackenbach (1992) noemen ten minste twee andere gebieden die van invloed zijn op de frequentie van bedrijfsongevallen en de ontwikkeling daarvan. De eerste daarvan is de invloed van wetgeving en overheidsrichtlijnen. In de loop van de jaren tachtig is sprake ge-

weest van veel overheidsactiviteiten op het gebied van arbeidsomstandigheden, zoals bijvoorbeeld de invoering van de Arbowet en het Veiligheidsbesluit Restgroepen. Dit zou geleid kunnen hebben tot een toegenomen registratie van arbeidsongevallen door onder andere de nieuwe registratie- en meldingsplicht. Het kan dus mogelijk zijn dat de stabilisering van het aantal arbeidsongevallen in de tweede helft van de jaren tachtig samenhangt met de invoering van de Arbowet in dezelfde periode.

Een tweede gebied dat van invloed is op de ontwikkeling van arbeidsongevallen is de mate van economische groei. In tegenstelling tot wat men zou verwachten blijkt uit onderzoek dat bij toename van de economische groei ook het aantal arbeidsongevallen toeneemt. De stabilisering in het aantal ongevallen in de tweede helft van de jaren tachtig kan daarom ook verklaard worden via de toegenomen economische groei in die jaren.

Figuur 2: Gemiddelde verzuimduur in dagen per arbeidsongeval

Inzicht

Indien de registratie van arbeidsongevallen ingezet wordt als indicator van een bedrijfsveiligheidsbeleid, is het dus belangrijk om te bedenken dat ook andere interpretaties mogelijk zijn. Steeds vaker ziet men dat in bedrijven of in afdelingen van bedrijven een interessante nieuwe benadering wordt toegepast ten aanzien van het inzetten van de registratie van arbeidsongevallen bij het bedrijfsveiligheidsbeleid. Bij die benadering wordt bewust gestreefd naar een lager aantal arbeidsongevallen dan in voorgaande jaren, door een reductie van het aantal arbeidsongevallen als uitgangspunt voor het veiligheidsbeleid in het komende jaar te nemen. Een soortgelijk beleid wordt ook aangetroffen bij de aanpak van het totale ziekteverzuim in organisaties (Verbaan, 1991;

Broersen & Vrooland, 1992). Voorwaarde bij een dergelijke aanpak is wel dat binnen de organisatie voldoende inzicht is in de oorzaken en gevolgen van de te reduceren problematiek, zodat de geplande interventies inderdaad tot een reductie kunnen leiden. Een andere eis is dat de arbeidsongevallen in voldoende mate voorkomen. In kleinere bedrijven gebeuren slechts weinig arbeidsongevallen. De vaststelling van het aantal bijna-ongevallen kan dan de aangewezen weg zijn om meer inzicht in het bedrijfsveiligheidsbeleid te krijgen.

Registratie

De NIA-Arbeidsongevallenregistratie is opgezet om bedrijven en instellingen behulpzaam te zijn bij het berekenen van de ongevalscijfers en het verzorgen van referentiemateriaal. De jaarlijks ongeveer 250 deelnemende organisaties ontvangen daarvoor in de loop van het registratiejaar formulieren waarop zij per voorgekomen arbeidsongeval een aantal gegevens registreren. Het gaat daarbij om arbeidsongevallen die ten minste één dag ziekteverzuim en/of een dodelijke afloop tot gevolg hebben. Geregistreerd worden de data van de verzuim- en herstelmelding, of er sprake is van een ziekenhuisopname, blijvend letsel of een dodelijke afloop, de geboortedatum, de datum van indiensttreding, geslacht, leidinggevend niveau, de soort dienst waarin de werknemer werkzaam was en het aantal uren per week. Per bedrijf wordt tevens de totale personeelssterkte en de bedrijfsklasse vastgesteld. Momenteel zijn de gegevens van de NIA-Arbeidsongevallenregistratie over het jaar 1992 berekend en ge-

publiceerd. De arbeidsongevalsgegevens worden in tabel 1 per bedrijfsklasse weergegeven.

Uit de laatste regel van de tabel (de totaalregel) blijkt dat in 1992 247 organisaties aan de arbeidsongevallenregistratie hebben deelgenomen. Te zamen boden zij werk aan ten minste 144 750 werknemers. Gemiddeld hebben deze organisaties een verzuimpromillage van 1,4, wat 0,1 hoger is dan het verzuimpromillage over 1991. Per honderd werknemers deden zich over 1992 gemiddeld 1,92 arbeidsongevallen voor, die ziekteverzuim tot gevolg hadden. Dat is ook iets hoger dan vorig jaar toen er zich 1,88 arbeidsongevallen met verzuim per 100 werknemers voordeden. De gemiddelde duur van het verzuim ten gevolge van de arbeidsongevallen over 1992 is 23,2 dagen. Dit is iets langer dan in 1991, toen de gemiddelde duur van het verzuim ten gevolge van de arbeidsongevallen 22,5 dagen was.

Variatie

Uit de tabel blijkt tevens dat het aantal arbeidsongevallen per 100 werknemers en het verzuimpromillage in de industriële sector beduidend hoger ligt dan in de dienstverlenende sector. Dat ligt voor de hand gezien de doorgaans hogere veiligheidsrisico's in de industrie. Echter de gemiddelde duur van het verzuim ten gevolge van arbeidsongevallen is wat langer in de dienstverlenende sectoren. Opvallend in tabel 1 is ook de grote variatie in de ongevalscijfers tussen de bedrijfsklassen, maar ook de variatie tussen de verschillende ongevalscijfers per bedrijfsklasse. Met name de gemiddelde verzuimduur geeft een heel ander beeld te zien dan het verzuimpromillage en de frequentie van de ongevallen. Binnen bedrijfsklassen met weinig ongevallen per honderd werknemers en een laag verzuimpromillage kan wel of niet een hoge gemiddelde verzuimduur gelden, of omgekeerd. Dat maakt het beeld ingewikkeld en betekent dat niet eenduidig over bedrijfsklassen met hoge of lage ongevalsrisico's gesproken kan worden. Voor een beter begrip van de ongevalsrisico's per bedrijfsklasse moet meer inzicht verkregen worden in de typerende ongevallen die per bedrijfsklasse gebeuren, zodat de hoogte van de frequentie- en duurscijfers beter geïnterpreteerd kan worden.

Bedrijven kunnen de eigen ongevalscijfers met behulp van tabel 1 afzetten ten opzichte van de bedrijfsklassegegevens en vervolgens hun eigen positie bepalen. Bovendien ontvangen alleen de aan de re-

Verklaring van de verzuimcijfers

Verzuimpromillage:
het totaal aantal verzuimde kalenderdagen ten gevolge van bedrijfsongevallen in een bepaald jaar, gedeeld door 365 of 366 maal de gemiddelde personeelssterkte, vermenigvuldigd met 1000

Ongevals-frequentie:
Het aantal bedrijfsongevallen per 100 werknemers dat ten minste één dag verzuim tot gevolg had; ongevallen met blijvend letsel of met een dodelijke afloop worden ook meegerekend

Gemiddelde duur:
het gemiddeld aantal verzuimde kalenderdagen per ongeval; een werknemer die slechts gedeeltelijk het werk hervat, wordt als volledig hersteld geteld. ■

Tabel 1. Arbeidsongevallen in 1992 naar bedrijfsklasse*)

SBI		N werknemers	N organisaties	IP	IF	ID
0	Landbouw en visserij	202	2	1,2	3,47	13,0
12	Delfstofwinning	3312	2	0,2	0,18	37,8
20, 21	Voedings- en genotmiddelenindustrie	11650	21	1,5	2,58	17,8
22, 24	Textiel-, leder-, schoen- en lederwarenindustrie	1200	7	2,3	3,42	24,8
25	Hout- en meubelindustrie	429	6	3,9	5,59	20,5
26	Papier- en papierwarenindustrie	3268	7	2,8	4,50	23,3
27	Grafische industrie, uitgeverijen, binderijen	900	2	3,2	2,11	41,6
28	Aardolie- en steenkoolverwerkende industrie	2481	5	1,0	1,25	17,8
29	Chemische industrie	23440	41	0,8	0,94	22,5
30	Kunstmatige en synthetische garen- en vezelindustrie	890	2	0,7	1,24	30,8
31	Rubber- en kunststofverwerkende industrie	1071	4	1,3	2,05	19,7
32, 51	Bouwmaterialen-, aardewerk- en glasindustrie	3003	7	3,2	3,68	26,2
33	Basismetalaalindustrie	18899	8	2,4	3,23	26,5
34	Metaalproductenindustrie	9833	28	2,7	3,69	24,5
35	Machine-industrie	2260	6	1,5	2,70	18,3
36	Elektronische industrie	5737	9	0,7	0,99	22,1
37	Transportmiddelenindustrie	11683	7	1,2	2,34	18,0
38	Instrumenten- en optische industrie	304	2	0,0	0,00	0,0
39	Overige industrie	6054	5	0,7	1,14	20,8
	<i>Totaal industrie</i>	<i>103102</i>	<i>167</i>	<i>1,6</i>	<i>2,27</i>	<i>23,0</i>
40	Productie/distributie van electriciteit, gas, water	17400	19	0,7	0,95	20,0
61, 66	Groot- en detailhandel	6377	13	1,7	1,47	38,4
68	Reparatiebedrijven voor gebruiksgoederen	676	2	0,5	1,48	11,5
70	Transport-, opslag- en communicatiebedrijven	1621	5	1,3	2,28	21,4
84	Zakelijke dienstverlening	811	2	0,0	0,00	0,0
90	Openbaar bestuur, defensie	1789	6	1,0	1,73	19,3
92	Onderwijs	743	12	0,2	1,35	5,3
93	Gezondheidsdiensten	1576	4	0,2	0,32	23,4
94	Maatschappelijke dienstverlening	921	4	0,6	0,43	49,3
95	Sociaal-culturele en culturele instellingen	284	2	0,0	0,00	0,0
97	Researchinstellingen	2921	2	0,4	0,72	18,1
98	Overige dienstverlenende bedrijven	3015	5	1,1	1,29	23,9
	<i>Totaal dienstverlening</i>	<i>38134</i>	<i>76</i>	<i>0,8</i>	<i>1,09</i>	<i>24,5</i>
Totaal	144750	247	1,4	1,92	23,2	

*) SBI=Standaard Bedrijfsindeling (CBS, 1982); N werknemers = aantal werknemers; N organisaties = aantal organisaties; IP = verzuimpromillage; IF = frequentie van arbeidsongevallen per 100 werknemers; ID = gemiddelde duur van het verzuim ten gevolge van een arbeidsongeval

gistratie deelnemende organisaties een bijlage met de gestandaardiseerde gegevens van alle andere deelnemers, waardoor vergelijking op organisatie-niveau kan plaatsvinden. Voor een goede interpretatie is het echter noodzakelijk dat organisaties ook andere gegevens in hun analyses betrekken, zoals kenmerken van het personeelsbestand (geslacht, leeftijd, lengte van het dienstverband, etc.). Dergelijke gegevens worden in het jaarboek over 1992 nader uitgewerkt. Overigens wordt de grote variatie in tabel 1 voor een deel veroorzaakt doordat in veel bedrijfsklassen een relatief klein aantal bedrijven en/of werknemers deelnemen.

De cijfers uit de totaalregel van de tabel kunnen vervolgens toegevoegd worden aan de rij van jaarcijfers zoals die vanaf 1970 in de ongevallenjaarpublicaties worden weergegeven. Uit figuur 1 bleek reeds dat het aantal arbeidsongevallen per 100 werknemers vanaf 1988 ongeveer constant blijft. Figuur 2 geeft een

overzicht van de ontwikkeling van de gemiddelde duur van het verzuim ten gevolge van arbeidsongevallen. Daaraan is te zien dat de duur van het verzuim in de loop van ruim twintig jaar slechts licht toegenomen is en de laatste jaren weer enigszins lijkt te dalen.

De conclusie die ook dit jaar weer uit de arbeidsongevallen-cijfers getrokken kan worden is dat arbeidsongevallen binnen bedrijven en instellingen slechts een kleine rol spelen. Echter nog steeds komen binnen het bedrijfsleven jaarlijks twee ongevallen per honderd werknemers voor, die gemiddeld ruim drie weken ziekteverzuim tot gevolg hebben. Het lijkt dan ook alleszins de moeite waard om via een gericht veiligheidsbeleid te streven naar een verdere reductie van het aantal arbeidsongevallen. Het formuleren van de uitdrukkelijke doelstelling om het bestaande aantal ongevallen in de organisatie met een bepaald percentage terug te brengen lijkt

daarbij een mogelijk interessante nieuwe strategie, die echter wel een gedegen kennis van de veiligheidsrisico's en risicogroepen vereist.

Literatuur

Literatuur op aanvraag bij auteurs te verkrijgen.

De auteurs

D.J. Klein Hesselink en T.D.P.J. van den Berg zijn beiden werkzaam bij het NIA, afdeling Onderzoek